

O întâmplare literară cu Zaharia Stancu

Atunci când prietenii se întâlnesc rar, emoțiile sunt complexe, la fel ca și amintirile care le provoacă, însoțindu-le și amplificându-le. Așa mi s-a întâmplat cu prilejul participării recente la o ședință de prezentare a activității *Copyro*, condusă de Eugen Uricaru, ținută pe 24 martie. O analiză de fapt a activității acestei societăți de gestiune colectivă, având ca obiectiv administrarea și apărarea drepturilor de autor ale scriitorilor români. Cu acest prilej am întâlnit doi prieteni vechi, pe care nu-i mai văzusem de mai mulți ani. Mihai Milca e unul dintre ei, cunoscut acum 30 de ani, în 1987, când era redactor la revista *SLAST*, condusă atunci de poetul și promotorul unui cenaclu al *Scînteii tineretului*, Lucian Avramescu. Lui Mihai Milca i-am lăsat poemul meu intitulat „*Cântec dacic*”, cel care conținea acrostihul „*Basarabia România e!*”, devenit celebru în perioada postdecembristă. Poemul apărut în *SLAST* nr. 50, din 10 decembrie 1987, sub titlul „*Eroic neam*”, a avut ca efect interdicția de a mai publica în *SLAST*-ul condus de Avramescu. Al doilea prieten întâlnit la *Copyro* este poetul Ion Mircea, pe care-l cunosc încă din 1968, când eram foarte tineri și băteam cu sfială la ușile bine zăvorâte ale literaturii și breslei scriitoricești. El venise de la Cluj, eu de la Bacău, dorind cu ardoare să fim și noi prezenți („învățăcei poeți”) la marea adunare generală a scriitorilor din România, care avea loc la București. În aceste împrejurări s-a petrecut aventura noastră literară, în care avea să fie implicat, din întâmplare, și autorul romanului „*Descult*”, Zaharia Stancu. Am rememorat împreună cu destul umor povestea noastră din toamna târzie a dramaticului an 1968, când Ceaușescu își savura gloria de a nu fi acceptat ca România să ia parte la invazia Cehoslovaciei, iar propaganda comunistă nu inventase încă titulatura de „Epoca de aur”, care să-i poarte numele. Iată cum s-au derulat evenimentele aventuroase și destul de dramatice pentru doi tineri scriitori aflați la început de drum, pe terenul accidentat al literaturii, cum eram noi atunci. În zilele de 14-16 noiembrie 1968 se desfășurau la Sala Palatului lucrările Adunării Generale a Uniunii Scriitorilor din România. Eu aveam vreo 21 de ani și venisem la București de câteva luni ca să dau marea lovi-

tură. Publicasem în revista *Ateneu* trei poezii și câteva articole răzlețe între anii 1966-1968, frecventasem încă din liceu cenaclul literar *G. Bacovia* al grupării *Ateneu* și mă credeam deja genial, ca mai toți tinerii aflați la vârsta exuberanței, luând de bune aluziile și îndemnurile colegilor și prietenilor ocazionali de la Institutul Pedagogic din Bacău, unde eram student la filologie. Absolvisem numai primul an, pe al doilea repetându-l, datorită poeziei care-mi devenise o pasiune devoratoare, febra alcătuirii volumului de debut cuprinzându-mă cu totul. Poezia mă amătise de tot și mi se urcase la cap. La Institutul abia înființat erau școliți dascăli pentru învățământul general din satele României, iar eu visam mari centre universitare cu emulație culturală, reviste literare și edituri prestigioase unde să-mi public poeziile, visam cenacluri literare renumite cu scriitori adevărați... Așa că m-am hotărât să renunț la Institut și să-mi continui studiile filologice începute la Bacău la Universitatea din București, sperând să-mi pot realiza transferul fără probleme. Aveam un geamantan de vise și nici un leu în buzunar. Trebuia să găsesc singur o soluție de ieșire din acest impas. Cale de întoarcere nu aveam. Știam prea bine că „*Rădăcinile sunt amare*”, foarte amare. După ce-mi luasem bacalaureatul, în 1965, la Liceul „George Bacovia”, tatăl meu îmi spusese fără echivoc: „- Băi tată, eu numai până aici te-am putut aduce. De-acum încolo te descurci singur. Tu ești mare iar eu mai am alți trei la școală după tine”. Ca să fac rost de banii necesari cât mai repede m-am dus la mina de cupru din Bălan, unde am lucrat într-un abataj, coborând câteva sute de metri în miezul unui munte. Aici am trecut prin niște încercări și experiențe teribile. Scriam diverse însemnări, versuri, impresii într-un întuneric total sau la lumina

lămpii cu carbid într-un carnețel aflat mereu la îndemână în buzunarul salopetei. Ortacii mă strigau „studentul” și „poetul”. Din primul șut mi-au dat în primire o lopată imensă mult mai mare decât lopețile obișnuite. „- Ia inima lui Stalin, (îmi zise unul mai negricios și vârtos), și încarci cu ea, studentule, tot minereul ăsta, în vagoneti, până la ieșirea din șut”. După vreo trei luni de minerit am lăsat imensa inimă a lui Stalin din mâinile mele bășicate și, cu banii adunați, am plecat întins la București, spre „orașul lumină” al țării, ca să-mi realizez visul. Aveam în „pieptu-mi de aramă” inepuizabile elanuri, un munte de iluzii în cap și vreo sută de poezii strânse între două coperti ale unui dosar jerpelit. În septembrie 1968 mă aflam în marea metropolă total necunoscută mie. Transferul la Facultatea de Litere a marii Universități din București a eșuat (am reușit după aceea să mă transfer la Iași, cu ajutorul poetului Ioanid Romanescu), banii adunați cu greu, leu cu leu, cu lopata lui Stalin, se topeau rapid, odată cu iluziile pe care mi le făcusem, iar eu nu voiam să renunț nicicum la proiectele mele. Așa că pe 15 octombrie am depus manuscrisul primului meu volum de poezii, intitulat „*SPIN*”, la Editura Tineretului aflat atunci pe Strada Ion Ghica nr. 5, primind pe loc o adresă semnată de redactorul șef, V. Mihăilescu, pe care scria că „în termen de aproximativ trei luni vă vom comunica părerea redacției asupra lucrării”. Părerea a murit între timp, lucrarea s-a pierdut, iar răspunsul nu l-am mai primit niciodată. Tot atunci am reușit să citesc un grupaj de poezii la cenaclul Uniunii Scriitorilor, condus de Miron Radu Paraschivescu, vestitul descoperitor și lansator de talente. Ședințele cenaclului aveau loc în fastuoasa și cunoscuta sală a oglinzilor de la sediul U.S.R. Am citit după academicianul Victor Eftimiu, care apăru înconjurat de câteva tinerele drăguțe, diafane și foarte muzicale, roind în jurul lui ca niște albinuțe. Marele bărbat literar a citit un grupaj asortat cu aforisme și sonete. Adrian Păunescu a citit poezii din proaspătul său volum „*Fântâna somnambulă*”, Constanța Buzea, venită împreună cu el, a citit poezii și ea. Adrian Păunescu este cel care a menționat momentul într-o notiță din *România literară*, semnându-se doar cu inițialele numelui:

A. P. Așa semna atunci impetuosul poet, aflat la al treilea volum, ulterior devenind cunoscut întregii țări mai ales prin cenaclul „Flacăra”, înființat de el după 1973. Dar nu Adrian Păunescu a fost eroul primei mele aventuri literare din cadrul breslei scriitoricești, ci Zaharia Stancu. Rândurile de mai sus nu-s altceva decât o descriere destul de sumară a mizelor și premiselor care m-au determinat să vin la București. În afara celor amintiți mai sus, atunci i-am întâlnit și cunoscut pentru prima dată pe scriitorii Nicolae Manolescu, Dumitru Micu, Mircea Iorgulescu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ion Mircea. Cu poetul Ion Mircea aveam să împart frățeste aventura la care a participat din întâmplare și autorul romanului „Descult”, Zaharia Stancu. Aveam să descoperim amândoi că literatura e o mare aventură. Orice formă de literatură este de fapt o aventură. Nu știi niciodată unde te poate duce, încotro te poartă cu magia ei, prin ce labirint întunecat al vieții și spre ce fel de tărâmurile ale făgăduinței. Cu Ion Mircea mă împrietenisem spontan, amândoi având aceeași vârstă, amândoi fiind cuprinși de aventura poeziei, aspirațiile noastre comune apropiindu-ne. Eu mă angajasem ca laborant la o fabrică de prefabricate din beton din cartierul bucureștean Militari și locuiam la un cămin de nefamiliști, într-o cameră cu mai mulți chiriași. Aici mai petreceam în discuții prelungite, înmiresmați de harul și nectarul poeziei. Săraci, fericiți, talentați și necunoscuți. Într-o noapte, cineva i-a furat pantofii prietenului meu, care a rămas *Descult*. Tocmai când ne pregăteam să ajungem la marea Adunare Generală a Scriitorilor din România. Atunci m-am dus cu un bilet la Ana Blandiana (Doina), cum o alinta prietenul meu care era rugată să-l salveze din această situație neprevăzută și neplăcută. În acest fel, cu banii primiți de la cunoscuta poetă am putut să-i cumpăr o pereche de pantofi noi prietenului meu, eu neprimind încă salariul, fiind proaspăt angajat în câmpul muncii, cum suna limbajul epocii. Cu moralul refăcut ne-am prezentat și noi la „Marea Adunare” a lumii scriitoare, dorind cu ardore să pătrundem în incinta Sălii Palatului, unde se desfășurau lucrările. La intrare însă erau postați niște gealați care erau de neclintit. În zadar le spuneam noi că suntem tineri scriitori, poeți talentați și debutanți și că am venit aici „în interes de serviciu”. Toate rugămintele noastre și toate repetatele insistențe au rămas fără nici un rezultat. Tipii, polițiștii, sau securiștii cu „cefe de taur” erau de neclintit. În acel moment apărură între noi un bărbat în vârstă, spre 70 de ani, drept, bine clădit, chiar impozant, cu privirea ageră, tăioasă,

cu ochii de un albastru glacial, care, văzând cum „*Dulăii*” nu ne lăsau să intrăm, barându-ne calea, s-a oprit. Recunoscându-l și fiind ceva mai vocal și agitat, i-am spus ce ni se întâmplă. Atunci s-a adresat cerberilor de la intrare cu o voce sobră, foarte fermă: - „*Acești tineri poeți sunt prietenii mei, vă rog să-i lăsați să intre*”, luându-ne pe amândoi de după umeri și intrând în impozanta clădire a Sălii Palatului. Era chiar Zaharia Stancu, președintele breslei scriitoricești, pe care nu-l mai văzusem până atunci la față. L-am recunoscut însă după portretul din manualele școlare și după celebra sa voce care mi se imprimase în memoria auditivă, de la emisiunile literare radio, unde își citea impecabil poemele la „momentul poetic”. M-a impresionat acel moment în care Zaharia Stancu ne-a luat pe amândoi de după umeri și ne-a lăsat în sala unde se discuta prezentul și viitorul literaturii române. Ne-a spus să fim cuminți și ne-a abandonat acolo ca într-o arenă cu gladiatori. Prima impresie chiar asta și era. Un scriitor se afla pe scenă, în picioare, la un microfon și perora în fața unor ascultători neprietenoși, aflați într-o sală umplută parțial. Cel care vorbea nu reușea să se facă ascultat din cauza vacarmului produs de un grup zgomotos care-l bruia puternic prin vociferări și aplauze frenetice. Aveam impresia că am greșit sala sau „*Satra*”. Am înțeles de la un participant că acel combatant de la microfon era Dumitru Țepeneag, însoțit și susținut din sală de grupul oniriștilor, alcătuit din Leonid Dimov, Paul Cornel Chitic, Vintilă Ivănceanu, Aurel Dragoș Munteanu, Virgil Mazilescu, ș.a. Scriitorii constituiți în grupul oniriștilor, prin 1965, în cadrul „Cenaclului Luceafărul” erau refuzați de revistele literare ale statului comunist și ei își revendicau cu tărie dreptul la libertate de creație și la libera exprimare publică a opiniilor de orice natură. Suplimentul literar al revistei „*Ramuri*” de la Craiova, intitulat „*Povestea vorbeii*” fusese interzis după colaborările meteorice ale oniricilor la el. Acum aceștia se manifestau cu mare curaj, chiar agresiv, expunându-și vederile tranșant, spunând lucrurilor pe nume în acest mare forum al scriitorilor. Combativul prozator Dumitru Țepeneag se manifesta împotriva controlului politico-ideologic exercitat de statul și regimul lui dictatorial, de aici și bruiatul opozanților din sală. În această agitație, în acest vacarm general, furați de spectacol, nici n-am realizat că „*dulăii*” de la intrare ajunseseră deja în spatele nostru, eu și prietenul meu Ion Mircea, aflându-ne în ultimul rând pe niște scaune mai la margine. Câte un haidamac ne-a înșfăcat de după ceafă, trăgându-ne în sus de gulerul hainei și împin-

gându-ne de la spate. Am fost aruncați afară pe aceeași ușă pe care intraserăm însoțiți de Zaharia Stancu. Am fost tratați ca niște infractori, deși nu făcuserăm nimic rău, fiind „cuminți”, așa cum am fost sfătuiți de Zaharia Stancu atunci când ne-a lăsat în sală. Am înțeles mai târziu că nu trebuia să fim contaminați și noi de gruparea oniriștilor care au revendicat atunci niște drepturi fundamentale pentru breaslă. Tânărul foarte spontan și nu prea conștient de pericolele care erau atunci, în 1968, anul invaziei Cehoslovaciei de către trupele U.R.S.S., m-am opus replicând brutei care mă luase pe sus, aruncându-mă afară din clădirea în care scriitorii tineri își cereau drepturile. Voiau o revistă a lor, deoarece erau discriminați de ceilalți. - „De ce mă îmbrâncești băi tovarășe, că doar n-am făcut nimic rău”, la care mi s-a replicat dur: „Taci, că te umflu și te duc la dubă”. Spre finalul aceluiași an 1968, disperat de somațiile comisariatului militar din Bacău, pe care tatăl meu le primea mereu, a trebuit să-mi clarific situația militară, statul voindu-mă viu și încorporat. Eram somat așadar să părăsesc un oraș ostil, deoarece aici n-am găsit nici o ușă care să-mi fie deschisă. Sau poate că n-am știut eu s-o caut, nimerind mereu la ușile încuiate. Chiar dacă aveam să revin, cu forțe sporite, cu familie și copil, abia peste 7 ani, literatura avea să rămână pentru mine încă multă vreme, până în primăvara lui 1989, când abia am reușit să debutez în volum, o ușă bine ferecată, bine păzită și închisă, ba chiar una *interzisă*, la fel cum mi-au fost ușile de la Sala Palatului, în spatele cărora credeam atunci că s-ar afla minunile lumii noastre literare. Poate că unele minunății erau, dar ele erau bine păzite, împărțite și dirijate. Constat că și acum literatura română funcționează ca o instituție cu destule uși blocate, asediată și amenințată. Amintindu-i prietenului meu - Ion Mircea, la întâlnirea noastră de la Copyro, despre neplăcutul episod petrecut în urmă cu aproape 50 de ani, al cărui erou salvator a fost autorul romanului „*Descult*”, el mi-a spus că noi am încercat și, după multe obstacole, am reușit să intrăm în literatură pe ușa din față. Și mi-a mai povestit vechiul meu prieten că i s-a mai întâmplat odată să i se fure pantofii într-o noapte, în sala de așteptare din Gara de Nord din București. El purta întotdeauna niște pantofi veritabili și impecabili. De data asta, hoțul din gară, fiind mai milos, a lăsat în locul frumoșilor săi pantofi, o pereche veche, jerpelită și scălcițată. Și noi care credeam că scriitorii circulă prin lume cu sandale de aur, cum circula legenda despre romanul „*Descult*” al lui Zaharia Stancu.

Vasile BARDAN